

Μελέτη παρελθόντος

Απόψε πάλι ώς κίνησα
ν' ἀναμετρήσω τοὺς ρυθμοὺς ..
ποὺ κυθερώνανε χρόνο καὶ διάστημα,
εῖδα μὲ θλίψη τὰ ὅσα ἔπραξα τὰ περασμένα χρόνια
'Αλήθεια... ἀρχὴ καὶ τέλος ἡ μνήμη ἐδῶ δὲν ἔχει...
ἀναμετροῦσα μὲ ἀγωνία τὶς ὥρες...
(Λουλούδια, θύμησες κι' οἱ ὄπωρες
πεσμένες χάμω ἀπ' τὸ βαρὺ χειμώνα...
Μὲ χτύπησιν ἄγριες μπόρες
ώς ἔσκυβα μὲ δια τὸ γόνα
γιὰ νὰ γευτῷ καρπὸν ἀνούσιου ἀγώνα...)

Κι, ἥρθε ἡ ζωὴ μου ἡ πρωτινὴ
ὅδηγήτρα,
δουδή, κλαιμμένη
κι' ἀσειστὴ σιμά μου,
(σπαραχτικὴ φωνή,
μοιρολογήτρα...)
Πήρα στὰ χέρια τὴν καρδιά μου;
τὴν ἄνοιξη, τὰ ρόδα, τὰ τραγούδια...
κι' ὅτι καλὸ μοῦ φαίνονταν πὼς μνήσκει...
Συντρίμια κι' εἰδωλα τὰ βρῆκα ψεύτικα λουλούδια.
"Απαρτα κάστρα.
(Κι' ὁ νοῦς μου ἀρμενιστῆς ἔπλεε στ' ἀστρα...
ὅμοιο καφάδι...)
Στὴ θλίψη μου ποὺ ἀνάβει
φανάρι μεσοπέλαγα, ζητώντας νὰ φωτίσει
τὰ ζοφερὰ σκοτάδια, ἐδῶ στὸ Μακρονῆσον,
ἔνοιωσα μέσα μου λαχταριστὴ
κι' ὡς ἀπ' τὴν ἄβυσσο συρμένη
μιὰ φωνὴ ἔγερνε τὴν ὄψη ὡς νὰ θρηνοῦσε...
"Εχασες ὥρες πολλὲς
νὰ κλαῖς
τὰ δειλινὰ γιὰ μάταια πράμματα...
"Η νιότη σου, ἡ καρπερὴ κι' ὀλόφωτη
σπαρτάρησε στὴν προσμονὴ τοῦ ὥραίου.
Σούδωκαν τόξο. νὰ χτυπήσεις
τὸν ἴδιο σου τὸν πόθο
καὶ τὴν πίστη σου συντρίμια νὰ τὴν κάνεις..
Κυττοῦσες τὸ Θεὸ μ' Αὐτὸς δὲ σὲ θωροῦσε.
Τί ὁ πόθος σου σοῦ εἶχε γίνει ἐμπόδιο.
Μορφὴ τοῦ πόθου, ἡ λύτρωση γιὰ σένα..!
"Αν θέλεις φεύγω... κατευόδιο...
Μά... κοίταξε..
"Εχασες ὥρες πολλὲς νὰ κλαῖς
τὰ δειλινὰ γιὰ μάταια πράμματα.,
μέγιστον μάθημα ἃς σοῦ γίνει
ἡ μελέτη αὐτὴ τοῦ παρελθόντος...
"Αν θέσ, τὴν ὥρα ποὺ ὠχρὴ ἡ σελήνη
γλυκὸ φιλὶ ὡς θὰ δύσει δίνει
καὶ ματώνει.
τ' ἀντικρυνὰ βουνὰ μὲ τὶς δαντέλλες καὶ τὸ ἀστέρι,
ἔλα ν' ἀνέβουμε μαζὶ τὸ λόφο ὡς τὴν κορφὴ
καὶ πιασμένοι ἀπὸ τὸ χέρι.
ὅμοιοι Θεοὶ νὰ δοῦμε
τὸν τόπο ποὺ ἀνιπαύονται οἱ προγόνοι...!

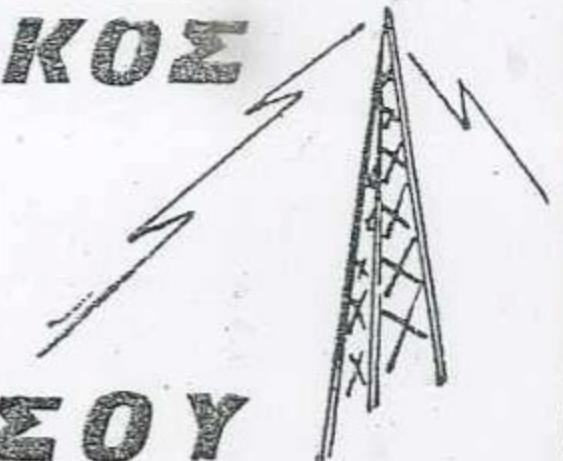
"Ετσι, εἶπε κι' ἔνοιωσα στὸν ὥμο
τὸ χέρι ποὺ σὰν ἀδερφὸς
μ' ὀδήγησε ἔξω ἀπ' τὸ νύχτιο δρόμο
πρὸς τὸ φῶς....

ΝΙΚΟΣ ΣΑΡΑΦΟΓΛΟΥ

ΡΑΔΙΟΦΩΝΙΚΟΣ

ΣΤΑΘΜΟΣ

ΜΑΚΡΟΝΗΣΟΥ

Άκουτε τὸ Ραδιοφωνικὸ Σταθμὸ Μακρονήσου, στὰ βραχέα, ἐπὶ μήκους κύματος 42.25 μ. ἢ 7.100 χιλιοκύλους. Μεταδίδει καθημερινὰ 7—9 τὸ πρωΐ, 12.30—15.00 τὸ μεσημέρι καὶ 17.30—21.00 τὸ βράδυ. Ο Σταθμός μας σᾶς προσφέρει τὴν πιὸ ἐκλεκτὴ μουσικὴ, σὲ μιὰ καλαίσθητη ἐπιλόγη κλασσικῶν καὶ νεωτέρων δίσκων. Εἶνε ἀπὸ τοὺς καλύτερους Σταθμοὺς, ἀπὸ τοὺς πιὸ εύχάριστους. Η φωνὴ τῆς Μακρονήσου σᾶς ξεκουράζει, σᾶς διασκεδάζει, σᾶς διδάσκει καὶ σᾶς γνωρίζει τὴν πιὸ ἐπίλεκτη κλασσικὴ μουσικὴ.

ΜΙΑ ΕΟΡΤΗ ΣΤΟ Α.Ε.Τ.Ο.

ΤΟ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΝ ΛΕΜΟΝΑΔΩΝ

Τὴν 24ην τρέχ. μηνὸς τὸ Τάγμα μας ἐώρασε τὴν πρώτην ἐπέτειον τῆς ιδρύσεως τοῦ ἐργοστασίου ὁδυπότων. Παρουσία τοῦ κ. Διοικητοῦ, τῶν κ.κ. ἀξιωματικῶν καὶ τῶν ἀνδρῶν τοῦ Τάγματος καὶ χοροστατοῦντος τοῦ πανοσιολογιωτάτου 'Αρχιμανδρίτου τοῦ Τάγματος μας κ. 'Αγαθονίκου Φιλιπότη ἐτελέσθη ἀγίασμὸς ὑπὲρ τῆς εύοδώσεως τοῦ ἔργου.

Μετὰ τὸ πέρας ὁ κ. Φιλιπότης ἔξῆρε τὸ εὐγενὲς ἔργον τῆς ἀμίλλης καὶ τῆς δημιουργίας. 'Ακολούθως ὁ κ. Διοικητὴς εἰς λόγον του ηὐχήθη ὅπως τὸ δημιουργικὸν πνεῦμα τῆς ἐργασίας ἐπικρατήσῃ καὶ εἰς ἄλλους τομεῖς ἔργων ὠφελείας τοῦ Τάγματος.

"Ἄσ σημειωθῇ ὅτι τὸ δεγοστάσιον τοῦ Α'.Ε.Τ.Ο. ἔχυπηρετεῖ ἐπαρκῶς δῆλας τὰς στρατιωτικὰς μονάδας Μακρονήσου (Α'.Ε.Τ.Ο. — Β.Ε.Τ.Ο. — Σ.Φ.Α. — Γ.Κ.Π.Α.), ἢ δὲ ποιότης τῶν ὅ-

ευπότων εἶνε ἀοίστη καὶ ἡ παρασκευὴ των τίληροῦ δῆλους τοὺς δῆρους τῆς ύγιεινῆς καὶ τῆς καθαριότητος

Δ. Σ.

Αγροτική

Κάποιος σπάταλος παραπονιόταν στὸ Σωκράτη δῆτι εἶχε ἀνάγκη ἀπὸ χρήματα.

— Καὶ γιατί δὲν δανείζεσαι ἀπὸ τὸν ἔσαυτό σου; τοῦ εἶπε ὁ μεγάλος σοφός.

— Ο ἄλλος τάχασε.

— Απὸ τὸν ἔσαυτό μου;

Πῶς;

— Αφαιρώντας ἔνα ποσὸν

ἀπὸ τὰ ἔξιδά σου!...

Κόκκαλο ὁ φίλος;

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΕΣ ΚΑΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ

Στὴν ἐποχὴ μας ἔχουν ἐκλείψει πιὰ οἱ δῆθεν ἐπιστημονικοὶ λόγοι, ποὺ κρατοῦσαν πολλοὺς μακρὺ ἀπὸ τὴν χριστιανικὴν Πίστιν. Ἀντιθέτως μάλιστα, ἐπανειλημένες κδηλώσεις ὑπὲρ τῶν νριστιανικῶν ἀληθειῶν ἐκ μέρους τῶν μεγαλυτέρων ἐπιστημόνων τοῦ Κόσμου, ἔδειξαν ὅτι εἶναι ἐλεύθερος ὁ δρόμος καὶ εἰς τοὺς ἐπιστήμονας καὶ εἰς τὸν μορφωμένον κόσμον νὰ βαδίσουν πρὸς τὴν Πίστιν. Κάτι, ἐν τούτοις, ἐμποδίζει πολλοὺς νὰ γίνουν ἀνεπιφύλακτα πιστοὶ Χριστιανοί. Μολονότι διαισθάνονται συνήθως τὴν ἀνωτέρητα καὶ τὴν ἀσύγκριτη ὑπεροχὴν τῆς υριστιανικῆς κοσμοθεωρίας, ὑπάρχουν μέσα τους μερικὲς ἐπιφύλαξεις. Καὶ ἐνῷ ἀντίλαμβάνονται πολλὲς φορὲς ὅτι τὸ μόνο σωσίβιο ποὺ ἀπέμεινε στήμερα στὸν καταποντιζόμενο κόσμο εἶναι ἡ ἐπιστροφὴ πρὸς τὸν Χριστὸν, δὲν ἀποφασίζουν νὰ κάμουν, καὶ αὐτοὶ προσωπικῶς τὸ δριστικὸν βῆμα ποὺ θὰ τοὺς φέοι στὴν γραμμὴ τῆς Πίστεως. Γιατί ἄραγε: Τί εἶναι ἔκεινο ποὺ ὑψώνεται σὰν τεῖχος καὶ ἐμποδίζει τόσους καὶ τόσους νὰ ἐγκολπωθοῦν πέρα ὡς πέρα τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ;

Μερικοὶ προσδάλλουν ὡς ἐμπόδιο τὸ ὑπερφυσικὸν στοιχεῖον ποὺ χαρακτηρίζει τὴν χριστιανικὴν διδασκαλίαν. Τοὺς ἐμποδίζει — λέγουν — ἡ ἔννοια τοῦ θάυματος καὶ ἄλλες μυστηριώδεις διδασκαλίες τῆς Πίστεως. Τοὺς «σοκάρει» τρόπον τινὰ ἡ μεταφυσικὴ τοῦ Χριστιανισμοῦ. Δὲν δέχονται τὰ δόγματα καὶ τὸν δογματισμὸν τῆς Πίστεως.

Τὸ γεγονὸς ὅμως ὅτι τόσοι κορυφαῖοι ἐπιστήμονες δὲν σκοντάρουν σὲ τέτοια ἐμπόδια, ἀλλὰ εύρισκουν ὅτι ἀριστα συνδυάζονται πρὸς τὴν σοφίαν τοῦ αἰῶνός μας αἱ «ὑπὲρ λόγον»; λόγεια τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἀποδεικνύει ὅτι ἂν δὲν πρόκειται ἀπλῶς πειμαρίας, κάπου ἀλλοῦ πρέπει ν' ἀναζητηθῇ ἡ αἰτία τῆς ἀποκρούσεως τῆς χριστιανικῆς Πίστεως. καὶ ὅχι στὰ δόγματα καὶ τὰ παρόμοια.

Πράγματι, «Ἄνθελήσωμε νὰ προσέξωμε κάπως καλύτερα τὶς στιγμὲς τοῦ κλονισμοῦ καὶ τῶν ἀμφιβολιῶν διὰ ζητήματα Πίστεως, πολὺ εὔκολα θὰ διαπιστώσωμεν ὅτι οἱ στιγμὲς αὐτὲς δὲν συμπίπτουν τόσο μὲ τὶς ὥρες τῆς μελέτης καὶ τῆς σκέψεως καὶ τοῦ θεωρητικοῦ συλλογισμοῦ ἐπὶ τῶν ζητημάτων αὐτῶν, δόσο συμπίπτουν μὲ τὶς ὥρες κάποιων πειρασμῶν καὶ ἐσωτερικῶν ἡθικῶν κρίσεων. Μὲ ἄλλους λόγους, ἡ ἀμφιβολία καὶ ὁ κλονισμὸς τῆς Πίστεως δὲν ἔρχεται ὡς ἀποτέλεσμα καὶ καταστάλαγμα ξηρῶν λογικῶν ἐπιχειρημάτων, ἀλλὰ ὡς ἀπήχησις ἡθικῶν ἀδυναμιῶν καὶ ὡς μία διέξοδος, τρόπον τινὰ, εἰς τὴν προσπάθειαν ν' ἀπαλλαγῆι κανεὶς ἀπὸ τὴν φωνὴν καὶ τὰ παραγγελματα τοῦ ἡθικοῦ νόμου ἢ ἀπὸ τοὺς ἐλέγχους τῆς συνειδήσεως. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ 'Αἰα Γραφὴ σημειώνει ὅτι «εἴπεν ἄφοιν ἐν τῇ κ.αρδίᾳ αὐτοῦ οὐκ ἔστι Θεός». Δὲν λέγει «ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτοῦ», ἀλλὰ «ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ». "Οχι δηλ. ὡς ἀπαύγασμα συλλογιστικῆς ἐνεργείας, ἀλλ' ὡς ἐκδήλωσιν μᾶλ-

λον ἐνὸς συγαισθήματος δυσφορίας διὰ τὰς ἀπαιτήσεις ἣς θήικῆς τοῦ Χριστιανισμοῦ διατυπώνουν πολλοὶ ἐπιφυλάξεις καὶ ἀμφιβολίες διὰ ζητήματα Πίστεως. Θὰ ἡσαν ὅμως περισσότερο σύμφωνοι πρὸς τὴν πραγματικότητα καὶ πρὸς τὴν ἀλήθειαν, ἐὰν τὸ ἔλεγαν καθαρὰ ὅτι δὲν εἶναι κυρίως οἱ δογματικὲς διδασκαλίες ποὺ τοὺς ἐμποδίζουν εἰς τὴν πίστιν, ἀλλὰ οἱ ἡθικολογικὲς συνέπειες, αὐτὲς κάγουν πολλοὺς νὰ εἶναι διστακτικοὶ καὶ νὰ μὴ ἀποδέχωνται τὴν χριστιανικὴν Πίστεων διότι δὲν ἀποφασίζουν ν' ἀναλάβουν καὶ τὰς ἡθικὰς ὑποχρεώς ποὺ ἔ·ει ἔνας πιστὸς Χριστιανός.

Ἐλέχθη, πολὺ χαρακτηριστικὰ, ὅτι καὶ ἀκόμη μυστηριωδέστερες ἂν ἡσαν οἱ ἀλήθειες τοῦ Εὐαγγελίου, οἱ ἀνθρωποί θὰ τὶς ἐδέχοντο ἀδιαμαρτυρήτως, ἀρκεῖ νὰ μὴ συνωδεύοντο ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ ἀπαγορευτικὰ «οὐ» καὶ τὰ «μὴ» τῶν θείων ἐντολῶν. Ἡ ἀνθρωπότης ἐδέχθη πολλάκις τὶς παραδοξότερες θεωρίες καὶ προτοῦ ἀκόμη ἐλεγχθοῦν ἢ ἀποδειχθοῦν ὑπὸ τῆς Ἐπιστήμης. Ἐὰν, λοιπὸν, ἀντιτάσσῃ πείσμονα ἄρνησιν εἰς τὴν χριστιανικὴν ἀλήθειαν, δὲν λόγος εἶναι ὅτι ἡ ἀλήθεια τοῦ Εὐαγγελίου δὲν εἶναι μία ἐνορὰ θεωρία καὶ γνῶσις ἀπλῆ, ἀλλὰ ἔχει συνέπειες ἡθικὲς καὶ ἐπιβάλλει φραγμοὺς καὶ περιορισμοὺς καὶ ἡθικὰ πλαίσια εἰς τὸν βίον.

Αὐτοὶ οἱ ἡθικοὶ φραγμοὶ εἶναι ὁ κόμπος καὶ αὐτοὶ ἀποτελοῦν τὰ συνηθέστερα ἐμπόδια ποὺ ἀπομακρύνουν πολλοὺς ἀπὸ τὴν χριστιανικὴν Πίστιν. Ὁρισμένα συστήματα, πολέμια τῆς Θρησκείας τοῦ Χριστοῦ, ἐξεμεταλλεύθησαν πρὸς τὸ συμφέρον τους τὰ ἐμπόδια αὐτά. Διὰ νὰ ἀποσπάσουν πολλοὺς — ίδιως νέους — ἀπὸ τὴν Πίστιν τοῦ Χριστοῦ καὶ νὰ τοὺς πάρουν εὔκολα μὲ τὸ μέρος τους, ίδιον τί ἐσκέφθησαν καὶ ἔκαμαν: Κατήργησαν πολλοὺς ἡθικοὺς φραγμούς. Ἐκήρυξαν ἔλευθερίαν καὶ ἀχαλινωσίαν εἰς τὰ κατώτερα ἔνστικτα (ἔλευθερον ἔρωτα κ.λ.π.). "Ἐρριξαν τὸ δόλωμα αὐτὸ καὶ ἔπιασαν πολλοὺς στὸ ἀλιευτικὸν τους δίκτυον. Καὶ ὅταν ἄνοιξαν τὸν δρόμον πρὸς τὴν διαφορὰν, καὶ πρὸς αὐτὸ τὸ ἔγκλημα ἀκόμη, ἔξεραν ὅτι ἔτσι θὰ κατώρθωναν ν' αὐδήσουν τὰ ἐμπόδια τῆς Πίστεως καὶ νὰ τραβήξουν πολλοὺς μακρὺ ἀπὸ τὸν Χριστὸν, γιὰ νὰ τοὺς ἔχουν πλέον ὅργανα τῶν σκοτεινῶν ἐπιδιώδεών τους.

**

Ἐδῶ εἰς τὴν Μακρόνησον διάφορα ἐμπόδια ὑπερεπήδησαν πολλοὶ γιὰ νὰ ἀκολουθήσουν σταθερὰ πλέον τὸν δρόμον τῶν ἔθνων μας παραδόσεων. Δὲν ἀμφιβάλλουμεν ὅτι θὰ ὑπάρξῃ ἡ θέλησις νὰ καταπόλεμηθοῦν καὶ ὅλες οἱ ἡθικὲς ἀδυναμίες, γιὰ νὰ φύγη καὶ τὸ τελευταῖο ἐμπόδιο ποὺ ἐκράτησε τὸν Χριστόν. Μὲ μιὰ ἀπόφασις ὑπερνικήσεως κάθε κακῆς ἔξεως τοῦ παρελθόντος, θὰ φύγουν ὅλα τὰ ἐμπόδια, γιὰ νὰ ἀνθήσῃ πλούσια ἡ χριστιανικὴ πίστις καὶ ἡ χριστιανικὴ ζωὴ, ποὺ ἔγυγινονται τὴν δριστικὴν καὶ ὅλοκληρωτικὴν ὕρθωσι τοῦ καθενός.

+Αρχιμ. ΝΙΚ. ΒΑΛΛΗΝΔΡΑΣ

"Ἐργο τοῦ Jan Vermeer van Delft (1632–1675)
Rotterdam - Μουσεῖο Boymans

ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΕΒΑΣΤΙΑΝΟΣ ΜΠΑΧ

Έαν οι άνα τὸν Κόσμο φιλάμουσοι ἀφίνουν τὴν σκέψη τους, κάθε χρόνο στὶς 28 τοῦ Ἰουλίου, ν' ἀνατρέξῃ στὴν τόσο προσφιλῆ γι' αὐτοὺς μνήμη τοῦ μεγάλου Ι. Σ. Μπάχ, φέτος εἶναι δέδαιον ὅτι θὰ θελήσουν νὰ δώσουνε στὴν περιπαθῆ αὐτὴ ἀναδρομὴ ἔναν ίδιαίτερα πανηγυρικὸν χαρακτήρα. Καὶ τοῦτο γιατὶ στὶς 28 Ἰουλίου 1950 κλείνουν ἀκριβῶς 2 αἰώνες ἀπὸ τὴν ἡμέρα τοῦ θανάτου του.

Στὸ διάστημα αὐτὸ τῶν 200 ἑτῶν ή ἐξαίσια, ή μεγαλόπνευστη τέχνη τοῦ Μπάχ, ποὺ μᾶς φαίνεται σήμερα νόση, τὸ πέραν πάσης ἀμφισβήτησεως, κῦρος ὑπερανθρώπου φαινομένου, τὴν ἀκρίβεια καὶ συνέπεια νόμου τῆς Φύσεως, δὲν ἐγνώρισε μιὰν ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν αὔξουσα δόξα. Χρειάσθηκε νὰ

περάσουν πολλὲς δεκαετηρίδες ἀπόλυτης λήθης καὶ ἀγνοίας γιὰ νὰ βρεθοῦνε πνεύματα, ἀνδρὶ ἀνάλογα σὲ μέγεθος, πάντως μὲ μεγαλύτερη τοῦ σύνθθους εὐαισθησία καὶ διεισδυτικῶτερη κάτανόησι σὰν τὸν Μότσαρτ ἀρχικά, ἀλλὰ ίδιως τὸν Μέντελσον κατόπιν, γιὰ νὰ βροντοφωνήσουν σ' ὅλον τὸν κόσμο τὴν ἀξεπέραστη μεγαλοφυΐα τοῦ Μπάχ καὶ ν' ἀφιερώσουν ἔνα μεγάλο τιμῆμα τῆς καλλιτεχνικῆς τους δραστηριότητας —ὅπως ὁ δεύτερος— γιὰ νὰ στήσουνε τὰ θεμέλια τοῦ ναοῦ τῆς λατρείας του.

Οἱ λόγοι στοὺς ὅποιους διείλεται αὐτὴ ἡ πολύχρονη παραγνώριση τῆς πραγματικὴς θεμελιοκῆς συμβολῆς τοῦ Ι. Σ. Μπάχ στὴν ιστορία τῆς μουσικῆς, δὲν εἶναι μόνο τὸ γεγονός ὅτι τὸ προαγγελτικὸν εἶδος τῆς τέχνης του ἥταν φυσικὸ γά μὴν εύρη τὴν δέουσα ἀπίχηση στὸ μουσικὸ ἀγεζέλικτο ἀκόμη κοινὸ τῆς ἐποχῆς, ἀλλὰ κυρίως ὁ τρόπος μὲ τὸν ὅποιον αὐτὸς ὁ Ἰδιος ὁ Μπάχ ἀντιμετώπιζε τὴν δημιουργική του ἔργασία. Εἶναι ἀδύνατον νὰ φαντασθῇ κανεὶς πιὸ ταπεινὸ καὶ μετριόφρονα τρόπο. Ἀπλός, εἰρηνικός καὶ θεοσεβέστατος σίκιογενειάρχης ἐμοίραζε τὴν ζωὴ του ἀνάμερα στὶς δυο με-

γάλες ἀγάπες του, τὴν οἰκογένειά του καὶ τὴν μουσική, ποὺ δὲν ἥταν γι' αὐτὸν παρὰ δυὸ διαφορετικὲς ἐκδηλώσεις μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς παρουσίας: τῆς εὐλογίας τοῦ Θεοῦ πάνω στὴν Γῆ. "Ετοι ὀνύποπτος ἐντελῶς γιὰ τὸν πλούτο τῶν δώρων, με τὰ ὅποια τὸν εἶχε προικίσει ἡ Θεῖα Χάρη, ἐπίστευε βαθειὰ πῶς, εἴτε συνέθετε μιὰ ὄγγελκὴ καντάτα γιὰ τὴν κυριακάτικη Λειτουργία, εἴτε ἐκάθονταν ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ λιτοῦ οἰκογενειακοῦ του πραπεζιοῦ καὶ μοίραζε τὸ φαγητὸ στὰ 21 παιδιά του, δὲν ἔπαιε νὰ τιμᾷ καὶ νὰ λατρεύῃ τὸν Θεό.

"Η φιλοδοξία του δὲν ξεπέρασε ποτὲ τὰ δριαὶ τῆς πόλεως ὅπου ἔμενε καὶ τῆς ἐκκλησίας στὴν ὅποια μὲ τόσο ἀπαράμιλλη μαστοριὰ ἔχειρίζονταν τὸ ἐκκλησιαστικὸ δργανό. Κάθε ἔβδομάρα πόλης ἔργος ἡ ἀναθεωρώντας κανεὶς παλιό. 'Αφ' ἡς δὲ τὸ ἔργο εἶχε ἐκτελεσθῆ, τὸ ἔβαζε πάλι στὸ χαρτοφυλάκιο του, χωρὶς ποτὲ ν' ἀπασχοληθῆ μὲ τὴν δημοσίευσί του. Τὸ κρατοῦσε ἀπλῶς γιὰ τὸν ἔσωτό του. Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος γιὰ τὸν ὅποιον ἡ μόνη δόξα ποὺ κέρδισε ἐν ζωὴ ἥταν ἡ τοῦ μεγαλυτέρου ὄργανοπαίκιτου τῆς Γερμανίας καὶ σὰν τέτοιο τὸν διατήρησε καὶ ἡ μνήμη τῶν ἐπιγενομένων γενεῶν ὃς τὴν ἡμέρα ποὺ ἀποκαλύφθηκε σὲ δόλη τὴν ἐκπληκτικὴ λόγιψη τῆς ἡ τερπατικα δημιουργική του διάνοια.

Γεννήθηκε τὴν 31η Μαρτίου 1685 στὸ "Αἴγεναχ τῆς Θουριγγίας —τὴν πόλη ὅπου πέρασε (τὰ πρώτα χρόνια τῆς ζωῆς του ὁ Λούθηρος— ἀπὸ μιὰ οἰκογένεια τόσο φτωχή, ὡστε μπορεῖ νὰ πῆ κανεὶς πῶς δὲν εἶχε κινένα ὄλλο περιουσιακὸ στοιχεῖο, ἐκτὸς ἀπὸ μιὰ ἔζοχη ὑπερεκατονταετῆ μουσικὴ παράδοση, ποὺ εἶχε κάνει τὸ δόνιμα Μπάχ νὰ εἶναι γνωστὸ σ' ὅλη τὴν Γερμανία, πολὺ πρὶν τὸ δοξάση ὁ Ἰωάννης Σεβαστιανός.

Τὸ μεγάλο, τὸ προφητικὸ δίδαγμα τοῦ Μπάχ βγαίνει ἀκέραιο μέσ' ἀπὸ τὸ ἔργο του. Κολοσσιαῖο σὲ σημασία, ἀλλὰ καὶ σὲ ἔκταση (300 καὶ πλέον καντάτες, ἀμέτρητα χωρωδιακὰ ἔργα, λειτουργίες, ὄρατορια, κούτσερτα γιὰ βιολί, δύο βιολιά, πιάνο καὶ ὄρχηστρα, σονάτες γιὰ βιολί, γιὰ πιάνο καὶ βιολί, πρελούδια, φοῦγκες κ.λ.π.) εἶναι ἀκένωτη πηγὴ γγώσεως καὶ ἐμπνεύσεως γιὰ τοὺς μουσικοὺς καὶ σπανιάς αἰσθητικῆς χαρᾶς γιὰ τοὺς μουσοφίλους. "Ἄν θέλαμε νὰ τὸν χαρακτηρίσωμε μὲ τὴν συντομία ποὺ μᾶς ἐπιβάλλει ἡ στενότης τοῦ χώρου, θὰ λέγαμε, δτὶ ἀπὸ μὲν θρησκευτικὸς πλευρᾶς εἶνε ὁ μουσικὸς ἀπολογητὴς τοῦ προτεσταντισμοῦ, ὁ φορεὺς τοῦ προτεσταντικοῦ μυστικισμοῦ, ἡ ζώσα φωνὴ τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος τῶν διαμάρτυριμένων (δίπλα στὸν Λούθηρο

ΠΕΡΙΠΑΤΟΙ

ΠΑΛΗΕΣ ΕΚΚΛΗΣΟΥΛΕΣ

Σὲ κάθε παληὸ προσκυνητάρι, ὅπου τὸ θαμπὸ πέρασμα τοῦ χρόνου ἔχει ἀφῆσει πατήματα σὲ μορφὲς κάποιου ἀριστουράντος ἀνάγλυφου, εἶναι συνυφασμένα, μαζὶ του, ἡ πίστη ἀπὸ τὴν ιερὴ παράδοση καὶ τῆς ἀγιοσύνης τὸ κύρος ὅπως ἡ ἀξία στὰ μνημεῖα πολιτισμοῦ πού, σὲ καιροὺς ιστορίας πιά, κάποτε διάβηκαν.

— "Οταν σταθοῦμε μπρὸς σὲ κάποια παρατημένη ἀπὸ τὴν ἀσύδοσία τῆς μοντέρνας ζωῆς ἐκκλησούλα, τότε, μ' ἔνα βαθὺ κι' ἀνεξήγητο νόστο θὰ νοιώσουμε ν' ἀφυπνίζονται μέσα μας ὅσα ἔχουν, διποσήποτε, σχέση σχι εἰδικὰ μόνο μὲ κείνο ποὺ γνωρίζουμε νὰ συνδέει τὸ παλιὸ προσκυνητάρι, ἀλλά, σὲ μιὰ γενικώτερη κατάσταση, μ' ὅτι, πού, σὰν ἀπὸ ἀμνημόνευτη κληρονομιά, εἶναι δεμένο μὲ τὸ θρύλλο, τὴν παράδοση, τὴν ζωὴ μεταρριζόμενη στὴ σφαῖρα τῶν ιδανικῶν μας καὶ, τὰ ὅποια, τόσο δύμοφα, διαιώνισε ποιητικὰ—περισσότερο ἀπὸ κάθε ὄλλο λαὸ γιὰ μᾶς—ἡ ὅσια καὶ σεπτὴ στέγη τῆς παληᾶς ἐκκλησούλας ἡ τὸ καιροφαγωμένο εἰκόνισμα τῆς Παναγίας.

Δέος ρωμαντικὸ καλύπτει τὰ σωριασμένα κελλιὰ τοῦ βουδού πλέον Μοναστηριοῦ,... μιὰ πένθημη λύτρωση πλανιέται κάτω στὸν ἵσκιο τοῦ νυχτόχρωμου κυπαρισσιοῦ ποὺ ἀργόσυρτος σκεπάζει ἀνάφερα τὸ θλυμμένο σταυρὸ τοῦ τάφου,... καποια προσμονὴ γιὰ ἔνα φοβερὸ καὶ χαρούμενο ἐγερτήριο κατέχεται στὰ σκουριασμένα ἀπὸ τὴν ἀχρησία σήμαντρα,... ἐνδόμυχα ἐπιθυμητὴ αἰχμαλωσία στὸν κόσμο τοῦ Θεοῦ, στὸ ἀπειροτὸν ὄνειρων κάνει, ἀκόμα καὶ τὸν πιὸ σκληρόκαρδο, ἀκαίριο ποιητὴ εἰρηνικὸ τὸ ἀγυρισματικὸ μουντῆς ἀπὸ τὰ λάδια καὶ τὰ σταξίματα κεριοῦ εἰκόνας ἔτσι πού, ἀπόκοσμα, ἀκούμενα νὰ σαλέυουν σὲ προσευχὴ εὐλάβειας στεγνὰ τὰ χείλη κάποιων μοναχῶν καί, τέλος, δταν, μονάχος, μπεῖς στὸ ἔρημο Μοναστῆρι ἡ τὸ ἀπόμερο ξωκλῆσι,

ποὺ εἶναι ἡ φωνὴ τῆς συνειδήσεως των), ἀπὸ δὲ μουσικῆς ἀπόφεως ὁ πατριάρχης τῆς νεώτερης εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς. "Ολοὶ οἱ μεταγενέστεροι, ἀπὸ τὸν Μότσαρτ καὶ τὸν Μπετόβεννον ὡς τὸν Βαγκικερ, τὸν Ριχ. Στράους, τὸν Γκουνό, τὸν Σαιν-Ζάνις, φέροιν διαθέτει τὰ ἴχνη τῆς σὲ πιδράσεως καὶ τῆς ἀκατανίκητης γοητείας ποὺ ἡσκήσεις ἀπάνω τους ὁ Ι. Σ. Μπάχ. Σήμερα ἡ γνῶσις καὶ ἡ μελέτη τῶν ἔργων του ἔχει τὸν χαρακτήρα πραγματικῆς λατρείας, πολυάριθμες δὲ ἔταιρεις καὶ σύλλογοι ἀσχολούνται μὲ τὴν ἐκδοση τοῦ κατέλεση τῶν συνθέσεων του.

Ο ΜΟΥΣΙΚΟΣ

κυριαρχεῖσαι τόσο ἔντονα ἀπὸ τοὺς θρύλους καὶ τὰ μολογήματα, ὡστε νὰ περιμένεις, ὡραῖα τὴν ὥρα, νὰ γεινῇ, μὲ τὴ ἀγιοσύνη δισκοπότηρα, μεγαλόπρεπα ὁ μαρμαρωμένος παπάς της 'Αγιᾶς Σοφιᾶς ἡ νὰ ζωντανέψει κανατάθημα πού, γι' αὐτὴ τὴν ἐκκλησιαστική, ἔχεις, μιὰ φορὰ καὶ ἔνων καιρό, μπορεῖ, ὅμως, καὶ ὀλότελα, μάθει ἀπὸ τὴν ψαρομαλληγόνα γρηγορία.

— "Οσο μακριὰ καὶ νάχει ξεστρατίσει κανεὶς ἀπὸ τὴν στάραχη Πολιτεία τοῦ Χριστοῦ, δε μπορεῖ, μπρὸς στὴ θέα μιᾶς ήσυχης Μονῆς, παρά, δίχως ὄλλο, γὰρ ζητησει σ' αὐτὴ ὅτι δὲ μπόρεσε γιὰ νάθρει στὴν ἀκόλαστη κοινωνία τῶν ἀνθρώπων: τὴ γαλήνη πού, σὰ θεόριχτη εὐλογία, πλημμυρίζει μονάχα τοὺς γερασμένους ἀπὸ τὰ χιστινισμένα κεφάλια τῶν ἀγίων.

Δὲν ὑπάρχει ἐποχὴ πού, μὲ τὰ χέρια τῆς Τέχνης ἡ ψυχὴ μας νὰ μὴν ἀπτεται, κατὰ σόποιο, ἔναν τρόπο, τὴ μακάρια περιοχὴ τῆς ἀξίας αὐτῆς ποὺ μεταπλάστηκε σὲ ροῦ τοῦ παρελθόντος.

— "Από ἀπρόσιτα γιὰ τὴν ιστορία βαθή ξεκινοῦν τὰ πρῶτα, κι' ὄλλωστε, ἐν γένει μοναδικὰ λείψανα ζωῆς, στὴν ὅποια, ἀπαράτητα, συνυπήρχε, ἡ πιὸ σωστά, δὲν εἶται ὄλλο τύποτα πέρι ἀπὸ τὴν ισόβια ζήτηση λυτρωμοῦ, γιὰ νὰ φτάσουν, ἀντάμα μὲ κάθε ἀνάπτυξη πολιτισμοῦ, στὸ κορύφωμα τοῦ Παρθενώνα, στὴν τέλειότητα τῆς τραγωδίας, στὸ θαύμα τοῦ «Δημοσθένης κατὰ Φιλίππου», καί, ύστερα, μοιραία, νὰ περάσει, μές ἀπὸ τὴν Ἀλήθεια τοῦ Ναζωραίου, στοὺς μισοφωτιστοὺς τρούλους τῆς 'Αγιᾶς - Σοφιᾶς καταλήγοντας, σ' ὄλο τὸ μεγαλεῖο τοῦ θυζαντινισμοῦ, ίσαιμε τὶς μέρες μας ἀφήνοντας πίσω ὁμορφιά, γόνο ποὺ καρπώθηκε στὶς ὑπερκοσμιες ἀρμονίες τοῦ Μπετόβεν, στὰ παραμυθένια δάση τ

ΚΡΙΤΙΚΗ ΘΕΑΤΡΟΥ

Η θερινή θεατρική σαιζόν ανοίξει μένει σημαντικό καλλιτεχνικό γεγονός. Την άμφωνιση τής μεγάλης, Κυβέλης. Και θάχε άκομα μεγαλύτερη σημασία, ιδίως για τους νεώτερους, που δεν είχαν την τύχη για την θαυμάσσουν όταν δεν έμφανιζόταν μόνο στη μετέωρη στή σκηνή, αν άντι νὰ παίξῃ σ' ένα τόσο φτηνό έργο, μᾶς παρουσίαζε κάτι άλλο, κατι μὲ περισσότερες ά-

πόσο χαριτωμένη, σὰ νὰ μήν πέρασε ὁ καιρὸς ἀπὸ πάνω της...

Ολοι οι ἄλλοι ήθοποιοι στάθηκαν δίπλα της πολὺ καλά, στὸ σύνολον τούλαχιστο, και περισσότερο ὁ κ. Φωτόπουλος. Κι' ίσως νὰ τους ἔβρισκε κανεὶς πολὺ καλύτερους, ἀν δὲν ὑπῆρχε δίπλα τους ἡ Κυβέλη...

— 'Απ' τὴν πρώτη στιγμὴ...
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΛΑΣΣΙΚΗ ΤΕΧΝΗ

ΝΙΚΗΤΗΣ ΣΤΟΝ ΑΓΩΝΑ. Άναθηματικό ἀνάγλυφο 450—440 π.Χ. Αθήνα, Εθνικό Μουσεῖο.

Ξιώσεις. Τί κρίμα! Γιατὶ καὶ τὸ λιγάτερο ἐμπορικὸ έργο γ' ἀνέβαζε τὸ Θέατρο Ντορέ, θὰ ἔπιανε κι' ίσως περισσότερο, ἀφοῦ καὶ τώρα, δῆλοι σχεδὸν πάνε νὰ δούνε, δχι τὴν κωμῳδία —ποὺ δὲν λέει τίποτα—, μὰ τὴν Κυβέλη.

Μὲ τὸ ἀνοιγμα τῆς αὐλαίας, μὲ τὸν πρώτο λόγο, τὴν πρώτη κίνησή της, βρίσκεσαι αἰχμάλωτος στὸ πωίξιμό της, καὶ σταματᾶς νὰ παρακολουθῆς τὸ έργο, τὴν ὑπόθεση, τὰ νόθα παιδιά, τοὺς ἑτερόκλιτους «μπαμπάδες» κι' ὅλα τ' ἄλλα τ' ἀφελῆ, ἀνόητα κι' ἀπίθανα (ἀπίθανα χωρὶς νὰ δημιουργοῦν καὶ τόσο κωμικὲς καταστάσεις), ποὺ συμβαίνουν στὴ σκηνή. Ξεχνᾶς δτι εἶνε Θέατρο καὶ νοιμίζεις δτι ἡ Ντενίζ Ντάρερ Στιούαρτ εἶνε κάποια γνωστή, ἀπ' τὸν κύκλο σου, τόση εἶνε ἡ φυσικότης κι' ἀνεστη τῆς Κυβέλης. Καὶ πόσο μελετημένη κάθε ἔκφραση, κάθε χειρονομία, κι' ὁ τόνος τῆς φωνῆς, κι' ἡ ἐναλλαγὴ τῶν ψυχικῶν καταστάσεων καὶ πόσο,

πρέπει νὰ ποῦμε, πὼς ἀπ' τὸ θίασο Μανωλίδου—Παππᾶ περιμέναμε περισσότερα πράγματα. Μὰ γελαστήκαμε. Η φάρσα πὲ ἀνέβαισε «Τὸ νοῦ σου στὴν Αιμέλια» —τί πραγματικὴ ἀμέλειας ήταν!... Πρὶν ἀπὸ 40 χρόνιοι δένται εἶχε μεγάλη ἐπιτυχία... Σύμφωνοι. Τώρα τελευταῖς ὁ Φεύντω εἶνε τῆς μόδας στὸ Παρίσι. Σύμφωνοι. Μὰ δὲ θὰ μποροῦσε νὰ γίνη τῆς μόδας κι' ἐδῶ. Τὰ μυστικὰ τῆς κρεββατοκάμαρας μιᾶς κοκότας καὶ τὰ ξεβρακώματα, δὲν εἶνε αὐτὰ ποὺ θὰ μᾶς κάνουν νὰ γελάσουμε στὴν ἐποχή μας. Καλογραμμένα δένται — μὰ χουτρά Κι' οἱ τύποι —οἱ περισσότεροι— ξεπερασμένοι, τελείως ἔξω ἀπὸ τὴν ἐποχή μας, κι' ἡ κωμῳδία γερασμένη. Πολὺ γερασμένη. Ολο τὸ έργο, μιὰ ταχυδακτυλουργία, πολὺ μελετημένη, μὰ χωρὶς προέκταση. Εναι ἀνόητο παιχνίδι. Κάτι θὰ ἔσωζε, ένα πιὸ μπριόζικο πωίξιμο —ἔστω καὶ κάπως τραβηγμένο. Μὰ κι' αὐτὲ ἐλειπε τὶς περισσότερες

φορές.

Η κ. Μανωλίδου, χαριτωμένη ὅπως πάντοτε, ἀλλὰ ξένη μὲ τὴν Αιμέλια... Θύμιζε πολὺ Μανωλίδου ἄλλων ρόλων, κι' ἡ Αιμέλια στὰ χέρια τῆς γινόταν ἔνα τσαχτίνικο κοριτσόπουλο ἀθώο, ποὺ παιζει ἔναν ρόλο πονηρό, χωρὶς νὰ ξέρῃ καὶ πολλὰ πράγματα. Πολὺ καλύτερος ὁ κ. Παππᾶς. Εξαιρετικὸς ὁ κ. Μπουχλῆς. Ολοι οι ἄλλοι ἔπαιξαν εύσυνειδητοί, μὰ τίποτα παρὰ πάνω. Εκτὸς δένται ἀπὸ τὸν κ. Δημόπουλο, ποὺ χοροπηδοῦσε ἀνόητα πάνω στὴ σκηνή.

Η σικηνοθεσία θὰ κέρδιξε πάροι πολλὰ μ' ἔνα πιὸ γρηγορὸ πωίξιμο. Ιδίως στὴν τρίτη σκηνή. Οσο γιὰ τὰ σκηνικὰ —ὁ κ. Βακαλὸ μᾶς ἔχει δώσει παλαιότερα τόσο καλύτερα δείγματα τῆς τέχνης του...

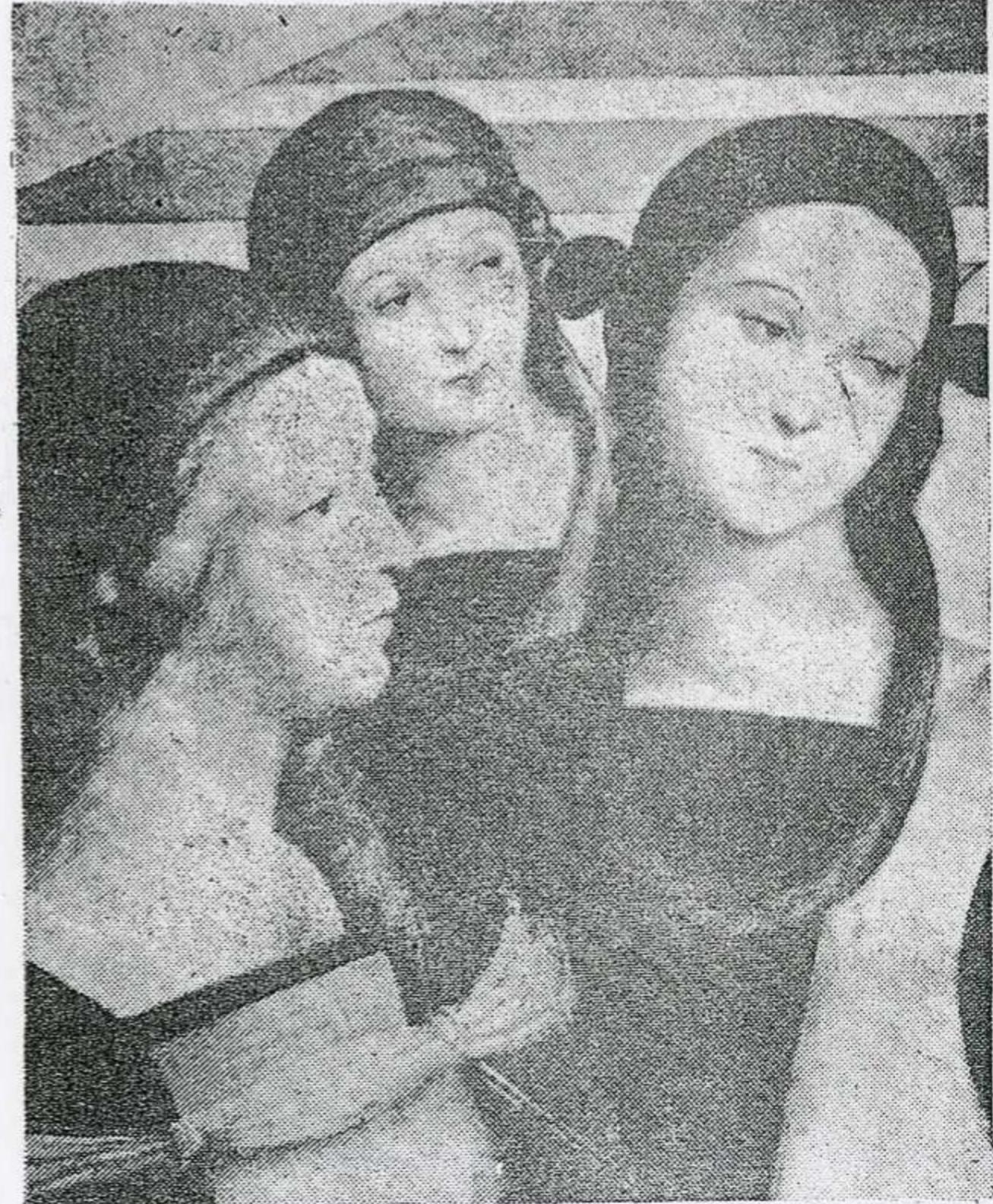
Τὸ Θέατρο Τέχνης στάθηκε ἀτυχο. Η κωμῳδία «Ἐγώ καὶ τὸ κουνέλι» ήταν τὸ καλύτερο έργο ποὺ ἀνέβηκε φέτος τὸ καλοκαίρι —ἴσαιμε τώρα— κι' ὅμως δὲν ἔπιασε παρὰ τὸ ἀριστορυηματικὸ πωίξιμο τοῦ κ. Διαμαντόπουλου. Ο κόσμος, αὐτὸ τὸ περιέργο μεγάλο Κοινό, δὲν τὸ κατάλαβε. Πήγαινε νὰ γελάσῃ, εύκολα, μὰ δὲ γελοῦσε. Η γελοῦσε ἐκεὶ ἀκριβῶς ποὺ τὸ κωμικὸ στοιχεῖο

δὲν ήταν τὸ ούσιαστικώτερο. Τὸ πλήθος, τὸ βρῆκε βαρύ, ἀκατανόητο, ξένο —κι' ἀς ἔλεγε τὸ πρόγραμμα πὼς ήταν φάρσα. Φάρσα αὐτὸ τὸ έργο; Λάθος. Τὸ πιὸ ἀνθρώπινο δρᾶμα μὲ σχῆμα φάρσας... Ετσι γιγόταν ἀκόμα πιὸ δραματικό. Μὰ τὸ μεγάλο Κοινό στὸν τόπο μας, ἀκόμα δὲν καταλαβαίνει... Τί κρίμα!..

Ισως καὶ νὰ τὸ θεώρησε προσβολή... Οι σιρπεσότλι-δέ προσβολή... Οι περισσότεροι, ποὺ πήγαν νὰ τὸ δούνε, γιὰ ὅλα μπορεῖν' ἀμφέβαλαν, ὅχι ὅμως καὶ γιὰ τὸ τετράγωνο λογικό τους καὶ τὴν ίσορροπία τους. Κι' ὅδως, τὸ έργο τους ἔδωσε νὰ καταλάβουν —κι' ἡ ἀλήθεια πάντα εἶνε πικρή— δτι ὁ πιὸ βαθειὰ λογικὸς κι' ὁ πιὸ ἀνθρώπινος ήταν ὁ δῆθεν τρελλός, «τὸ φώνιο», ὁ Ελγουντ Ντάουντ, αὐτὸ τὸ ἀκανο μεγάλο παιδί, ποὺ βρῆκε, καὶ μὲ πόσο θάρρος, ἔνα «μυστικὸ τόπο» —τὸ ¼άρβεϋ, τὸ φανταστικὸ κουνέλι ποὺ τὸν συντροφεύει ἀχώριστα— γιὰ ν' ἀντιμετωπίσῃ μὲ τὸ χαιμόγελο πάντα τὴν κακία τῶν λογικῶν καὶ τὶς πληγὲς τῆς γνώσης... Κάτι τέτοια πράγματα ὅμως στοικάρουν τοὺς πολλούς...

Ο, τι καὶ γὰρ γράψῃ κανεὶς γιὰ τὸν κ. Διαμαντόπουλο, ποὺ ἔπαιξε τὸν Ελγουντ Ντάουντ,

ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ ΤΗΣ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΕΩΣ

ΟΙ ΦΙΛΕΣ ΤΗΣ ΜΑΡΙΑΣ, Ραφαήλου (1483—1520). 'Απόσπασμα ἀπὸ τοὺς «Γάμους τῆς Μαρίας», Μιλάνο, Μπρέα.